

Somogy megye recésszárnyú-alkatúinak katalógusa (Megaloptera, Raphidioptera, Neuroptera)

ÁBRAHÁM LEVENTE

ÁBRAHÁM L.: *Checklist of the neuropteroid fauna of Somogy county (Megaloptera, Raphidioptera, Neuroptera)*

Abstract: Eighty-six neuropteroid species (3 Megaloptera, 6 Raphidioptera, 77 Neuroptera) are known to occur in Somogy county; which is 65 percentage of the number of neuropteroids recorded in Hungary. The first faunistic records were published in 1900. However, no important research on the neuropteroid fauna was done until the mid-1980s. Intensive fieldwork was carried out later, especially in the larger nature conservation areas. The first Hungarian records of *Aleuropteryx juniperi* and *Myrmecoleon bore* are from Somogy county. Occurrence of three species (*Acanthaclisis occitanica*, *Myrmecaelurus punctulatus* and *Hemerobius simulans*), previously reported from the area, has not been confirmed during the fieldwork of the last fifteen years.

Bevezetés

Linnaeus 1758-ban recésszárnyúaknak (Neuroptera) nevezte a sűrű hálózatos szárnyerezetű rovarokat. Így különböző fejlődésmenetű, egymástól taxonómiai távoli rovarcsoportokat egyesített egy rendben (Ephemeroptera, Odonata, Plecoptera, Trichoptera, stb.). A tudomány fejlődésével azonban e rovarrendből sorra választották le az újabb és újabb rendeket, s ma a Megaloptera, a Raphidioptera és a Neuroptera rendeket is önálló rendnek és nem a Planipennia (Neuroptera) rend alrendjeinek tekintjük. A Planipennia nevet az elmúlt évtizedben pedig a Neuroptera név használatára váltotta fel, s ebben az a tendencia fejeződik ki, hogy a rovarok rendjei –ptera végződést kapjanak.

Hazánkban a Fauna Regni Hungariae (MOCSÁRY 1900) volt az első faunamű, melyben Somogyból Neuropteroidákra vonatkozó adatokat közöltek.

Ebben a munkában a Neuropterákat két alrendre osztják, Trichoptera és Planipennia. Ez utóbbi, család szintén magában foglalta a Megalopterákat (Sialidae) és a Mecopterákat is. A Raphidioptera rendet itt még a Sialidae család egy genuszaként említették meg. E faunakatalógus a történelmi Magyarország területéről 2 Megaloptera, 7 Raphidioptera és 57 Neuroptera fajt ismeret. Somogy megyéből azonban csupán két faj: a *Myrmecaelurus punctulatus* és a *Creoleon plumbeus* (= *Creagris plumbeus*), síófoki lelőhelyét közli. Ez rendkívül kevés adatnak tűnik, de tudnunk kell, hogy akkoriban a terepi kutatások nagy része a Kárpátok, a Tenger mellék és a főváros, Budapest körzetére korlátozódtak.

Egy jó évtizeddel később Somogyra vonatkoztatva PONGRÁCZ (1914) a Fauna Regni Hungariae adatait idézi faunisztikai jellegű munkájában.

Ezt követően több mint fél évszázadig nem találunk semmilyen publikált faunisztikai adatot a Somogy megyei recésszárnyú-alkatúakról. Sajnos ebből az időszakból a hazai gyűjtemények adataira sem támaszkodhatunk, mivel az egyetlen Neuroptera gyűjtemény (Természettudományi Múzeum, Budapest)

1956-ban teljesen elpusztult, így annak gazdag anyaga feldolgozás nélkül ismeretlen maradt.

A hatvanas évek elejétől azonban ismét egy-egy faj somogyi előfordulási helye bukkan fel STEINMANN (1963, 1964) és ÚJHELYI (1968) dolgozataiban.

A faunakutatás fehér foltjainak eltüntetésében igazi változást csupán a hazai tájkutatás elindulása hozott. 1975-től a Janus Pannonius Múzeum (Pécs) által szervezett Barcsi Borókás TK kutatása volt az első komplex jellegű fauna feltárást célzó vizsgálat Somogy megyében. Ennek keretében ÚJHELYI (1981, 1985) két rövid cikkben számolt be a tájvédelmi körzet recésszárnýú-alkatú faunájáról.

Így 1900-tól 1985-ig Somogy megyéről publikált lelőhelyi adatok (faj+lelőhely) száma összesen 57 volt, amely 39 fajhoz tartozott.

1985-től a Somogy Megyei Múzeum Természettudományi Osztályának létrejöttével és a szerző egyik fő kutatási témájának köszönhetően, Somogy megye Neuropteroidea faunája az eltelt 15 év alatt, az intenzív kutatómunka következtében, az ország többi területéhez viszonyítva jó kutatottságúnak mondható. Ma Somogy megye területéről 86 fajt ismerünk, amely a hazai fauna 65 %-a. (Ábrahám 1992, 1995, 1998a, 1998b és ÁBRAHÁM – PAPP 1991, 1994).

Az elmúlt évek intenzív kutatásai során azonban néhány fajnak az állandó tenyésztésű populációját nem sikerült ismét bizonyítani (pl.: *Acanthaclisis occitanica*, *Myrmecaelurus punctulatus*, *Hemerobius simulans*).

Hazánk legnagyobb hangyalesőjének, az *Acanthaclisis occitanica*-nak kaposvári lelőhelye (STEINMANN 1963), ismerte a faj ökológiai igényeit, habitatját, bizonytalanannak tűnik. Jelenleg a fajnak Kaposvár környékén biztosan nincs állandó populációja, hisz jellegzetes élőhelye, a nyílt homoki gyepek is hiányoznak.

A *Myrmecaelurus punctulatus* síófoki élőhelye (MOCSÁRY 1900, PONGRÁCZ 1914) a Balaton déli partvidékének homokturzásain lehetett, ezt erősíti számos hasonló ökológiai igényű faj felbukkanása erről a lelőhelyről. Sajnos a terepi munkálatok során, az elmúlt 15 évben nem találtunk alkalmas élőhelyet a faj számára. Feltehetően a faj elterjedésének legnagyobb szegélypopulációja tűnt el az urbanizált környezet terjeszkedésével.

A *Hemerobius simulans* faj (ÚJHELYI 1981) könnyen összetéveszthető a hozzá közel álló közönséges *Hemerobius humulinus* fajjal, ezért a *Hemerobius simulans* előfordulása szintén bizonytalanannak tűnik.

Az elmúlt 15 évben azonban több nagyon ritka faj is előkerült, melynek jelenlegi ismereteink szerint csupán egyetlen lelőhelye van a megyében (*Phaeostigma major*, *Parainocellia braueri*, *Coniopteryx renate*, *Wesmaelius quadrifasciatus*, *Hemerobius perelagens*, *Symphorobius klapaleki*, *Nineta inpunctata*, *Chrysoperla mediterranea*). Reméljük, hogy a következő évek kutatásai során még újabb fajok kerülnek elő és a most egyetlen populációjáról ismert fajok több lelőhelyről válnak majd ismertté.

A *Chrysoperla carnea* komplexet önálló fajokká az elmúlt néhány évben bontották szét. Somogy megyéből két fajt (*Chrysoperla lucasina* (Lacroix, 1912), *Chrysoperla kalthoffi* (Navas, 1927)), sikerült azonosítani (Ábrahám 1998), bár ezek megkülönböztetése számos példány esetében azonban még bizonytalan.

A megyéből a hazai Neuropteroidea faunában elsőként kimutatott faj kettő volt *Aleuropteryx juniperi* (SZIRÁKI 1990) és a *Myrmeleon bore* (ÁBRAHÁM-PAPP, 1991), ezeknek hazai elterjedésének túlsúlya is Somogy megyére esik.

A megye területe a Neuroptera faunát tekintve eltérő mértékben kutatott. Jól feltárt területnek nevezhető a Dráva mente, a Boronka-melléki Tájvédelmi Körzet, a Baláta-tó környéke és a Zselic területe. Különösen kevés adattal rendelkezünk Külső-Somogyból, melynek területét jórészt mezőgazdasági területek foglalják el, valószínűleg a Balaton déli partja még tartogat érdekességeket.

1. ábra: Fogólábú fátolyka - *Mantispa styriaca* Fotó: Ábrahám L.

2. ábra: Hazánkban Somogy megyéből vált először ismertté a *Myrmeleon bore*
Fotó: Ábrahám L.

3. ábra: Párducfoltos hanygyaleső - *Dendroleon pantherinus* Fotó: Ábrahám L.

4. ábra: A *Dendroleon pantherinus* lárvája a többi hazai hanygyaleső fajtól eltérően nem laza talajon, hanem faodvakban él, ezért rendkívül ritka faj.
Fotó: Ábrahám L.

Somogyból ismert fajok jegyzéke

MEGALOPTERA

Sialidae

Sialis lutaria (Linnaeus, 1758) - pol. extramed. és med. - Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Sialis morio Klingstedt, 1932 - nem besorolható - Ábrahám 1992,

Sialis fuliginosa Pictet, 1836 pol. extramed. és med. - Ábrahám 1992,

RAPHIIDOPTERA

Raphidiidae

Phaeostigma notata (Fabricius, 1781) - exp. pol. extramed. európai - Ábrahám 1998a

Phaeostigma major (Burmeister, 1839) - expansiv pontomediterrán - Ábrahám 1998a

Dichrostigma flavipes (Stein, 1863) - expansiv pon-tomediterrán - Coll: Somogy Megyei Múzeum

Subilla confinis (Stephens, 1836) - expansiv adriato-mediterrán - Ábrahám 1992, 1995,

Xanthostigma xanthostigma (Schummel, 1832) - szibériai - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Inocelliidae

Parainocellia braueri (Albarda, 1891) - Coll: Somogy Megyei Múzeum

NEUROPTERA

Coniopterygidae

Aleuropteryx juniperi Ohm, 1968 - holomediterrán - Sziráki 1990, Ábrahám 1995, 1998a

Helicoconis lutea (Wallangren, 1871) - policentrikus holarctikus - Ábrahám 1998a

Helicoconis pseudolutea Ohm, 1965 - holomediterrán - Coll: Somogy Megyei Múzeum

Coniopteryx aspoeki Kis, 1967 - policentrikus szibériai mediterrán - Ábrahám 1995, 1998a

Coniopteryx borealis Tjeder, 1930 - pol. extramed. és med. - Ábrahám 1995, 1998a

Coniopteryx pygmaea Enderlein, 1906 extramediterrán európai - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Coniopteryx hoelzeli Aspöck, 1964 - Ábrahám 1998a

Coniopteryx tineiformis Curtis, 1834 - policentrikus holarctikus - Ábrahám 1995, 1998a

Coniopteryx haematica McLachlan, 1868 - expansiv holomediterrán - Ábrahám 1995, 1998a

Coniopteryx renate Rausch et Aspöck, 1977 - adriatomediterrán - Coll: Somogy Megyei Múzeum

Coniopteryx arcuata Kis, 1965 - holomediterrán - Ábrahám 1995,

Coniopteryx esbenpeterseni Tjeder, 1930 - expansiv holomediterrán - Ábrahám 1995, 1998a

Coniopteryx lentiae Aspöck et Aspöck, 1964 - holomediterrán - Ábrahám 1995, 1998a

Coniopteryx tjederi Kimmins, 1934 - holomediterrán - Ábrahám 1995, 1998a

Conwentzia pineticola Enderlein, 1905 - palaearktikus nem besorolható - Újhelyi 1981, Ábrahám 1995,

Conwentzia psociformis (Curtis, 1834) - palaearktikus nem besorolható - Ábrahám 1995, 1998a

Semidalis aleyrodiformis (Stephens, 1836) - nem besorolható holarctikus és orient. - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Osmyliidae

Osmylus fulvicephalus (Scopoli, 1763) - expansiv holomediterrán - Ábrahám 1998a, 1998b

Sisyridae

Sisyra fuscata (Fabricius, 1793) - DINO-DOL nem besorolható - Újhelyi 1985, Ábrahám 1992, 1995, 1998a, 1998b

Sisyra terminalis Curtis, 1854 - DINODOL Újhelyi 1985, Ábrahám 1995, 1998a, 1998b

Mantispidae

Mantispa styriaca (Poda, 1761) - expansiv holomediterrán - Ábrahám 1992, Ábrahám-Papp 1994, Ábrahám 1995, 1998a

Hemerobiidae

Hemerobius humulinus Linnaeus, 1758 - policentrikus holarctikus - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Hemerobius perelegans Stephens, 1836 - szibériai - Coll: Somogy Megyei Múzeum

Hemerobius simulans Walker, 1853 - policentrikus holarctikus - Újhelyi 1985,

Hemerobius stigma Stephens, 1836 - policentrikus holarktikus - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995,

Hemerobius pini Stephens, 1836 - szibériai - Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Hemerobius fenestratus Tjeder, 1932 - szibériai - Ábrahám 1995,

Hemerobius atrifrons McLachlan, 1868 - szibériai - Coll: Somogy Megyei Múzeum

Hemerobius nitidulus Fabricius, 1777 - policentrikus szibériai mediterrán - Újhelyi 1985, Ábrahám 1992, 1995,

Hemerobius handschini Tjeder, 1957 - holomediterrán - Újhelyi 1985, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Hemerobius micans Olivier, 1792 - szibériai - Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Hemerobius lutescens Fabricius, 1793 - szibériai - Coll: Somogy Megyei Múzeum

Hemerobius marginatus Stephens, 1836 - szibériai - Ábrahám 1992, 1998a

Wesmaelius quadrifasciatus (Reuter, 1894) - szibériai - Coll: Somogy Megyei Múzeum

Wesmaelius nervosus (Fabricius, 1793) - szibériai - Ábrahám 1992, Ábrahám 1995,

Wesmaelius subnebulosus (Stephens, 1836) - expansiv mediterrán - Újhelyi 1968, 1985, Ábrahám 1992, 1998a

Sympherobius elegans (Stephens, 1836) - expansiv holomediterrán - Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Sympherobius pygmaeus (Rambur, 1842) - expansiv holomediterrán - Újhelyi 1968, Ábrahám 1995, 1998a

Sympherobius fuscescens (Wallengren, 1863) - szibériai - Újhelyi 1981, 1998a

Sympherobius klapaleki Zeleny, 1963 - expansiv holomediterrán - Ábrahám 1995,

Psectra diptera (Burmeister, 1839) - policentrikus holarktikus - Újhelyi 1985, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Drepanopteryx phalaenoides (Linnaeus, 1758) szibériai - Ábrahám 1992, Ábrahám 1995, 1998a

Micromus variegatus (Fabricius, 1793) - policentrikus szibériai mediterrán - Újhelyi 1968, Ábrahám 1992, Ábrahám 1995, 1998a

Micromus angulatus (Stephens, 1836) - policentrikus holarktikus - Újhelyi 1968, 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Chrysopidae

Nothochrysa fulviceps (Stephens, 1836) - extramediterrán európai - Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Hypochrysa elegans (Burmeister, 1839) - pol. extramed. és med. - Ábrahám 1995,

Nineta flava (Scopoli, 1763) - szibériai - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Nineta guadarramensis (Pictet, 1865) - holomediterrán - Ábrahám 1995,

Nineta inpunctata (Reuter, 1894) - extramediterrán európai - Ábrahám 1995,

Chrysotropia ciliata (Wesmael, 1841) - szibériai - Újhelyi 1985, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Chrysopa perla (Linnaeus, 1758) - szibériai - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Chrysopa walkeri McLachlan, 1893 - expansiv pontomediterrán - Steinmann 1964, Ábrahám 1992, 1995,

Chrysopa dorsalis Burmeister, 1839 - expansiv pontomediterrán - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Chrysopa abbreviata Curtis, 1834 - szibériai - Ábrahám 1992, 1995,

Chrysopa formosa Brauer, 1850 - pol. szib. mongol és holomed. - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Chrysopa phyllochroma Wesmael, 1841 - szibériai - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Chrysopa commata Kis et Újhelyi, 1965 - expansiv pontomediterrán - Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Chrysopa viridana Schneider, 1845 - expansiv holomediterrán - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995,

Chrysopa nigricostata Brauer, 1850 - expansiv holomediterrán - Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Chrysopa pallens (Rambur, 1838) - palaearktikus nem besorolható - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Dichochrysa flavifrons (Brauer, 1850) - expansiv holomediterrán - Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Dichochrysa prasina (Burmeister, 1839) - exp. pol. szib. mongol. és med. - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Dichochrysa ventralis (Curtis, 1834) - extramediterrán európai - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Peyerimhoffnia gracilis (Schneider, 1851) pol. extramed. és med.

Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Chrysoperla carnea (Stephens, 1836) - komplex kozmopolita - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Chrysoperla mediterranea (Hölzel, 1972) - atlanto-mediterrán - Coll: Somogy Megyei Múzeum

Cunctochrysa albolineata (Killington, 1935) - policentrikus szibériai - Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Myrmeleontidae

Acanthaclisis occitanica (Villers, 1789) - expansiv holomediterrán - Steinmann 1963,

Nohoveus punctulatus (Steven, 1822) (= *Myrmecaelurus zigan* Aspöck et Aspöck et Hölzel, 1980) - Mocsáry 1900, Pongrácz 1914,

Myrmeleon formicarius Linnaeus, 1767 - szibériai - Újhelyi 1985, Ábrahám 1992, 1995,

Myrmeleon inconspicuus Rambur, 1842 - holomediterrán - Steinmann 1963, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Myrmeleon bore (Tjeder, 1941)- szibériai - Ábrahám -Papp 1991, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Euroleon nostras (Geoffroy in Fourcroy, 1785) - pol. extramed. és med. - Steinmann 1963, Ábrahám 1992, 1998a

Dendroleon pantherinus (Fabricius, 1787) - szibériai - Coll: Somogy Megyei Múzeum

Distoleon tetragrammicus (Fabricius, 1798) - expansiv holomediterrán - Steinmann 1963, Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

Creoleon plumbeus (Olivier, 1811) - expansiv pontomediterrán - Mocsáry 1900, Pongrácz 1914, Steinmann 1963, Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995,

Megistopus flavicornis (Rossi, 1790) - holomediterrán - Steinmann 1963, Újhelyi 1981, Ábrahám 1992, 1995, 1998a

I. táblázat: Somogy faunájából ismert recésszárnyú-alkatúak (Neuropteroidea) fajok, rendek és családonkénti megoszlása

Rend, Család	Fajszám
MEGALOPTERA	3
Sialidae	3
RAPHIDIOPTERA	6
Raphidiidae	5
Inocelliidae	1
NEUROPTERA	77
Coniopterigyidae	17
Sisyridae	2
Osmyliidae	1
Mantispidae	1
Hemerobiidae	23
Chrysopidae	23
Myrmeleontidae	10

Irodalom

ÁBRAHÁM, L. 1992: A Boronka-melléki Tájvédelmi Körzet nagyszárnyú, tevenyakú és recésszárnyú faunájának természetvédelmi értékelése (Megaloptera, Raphidioptera, Neuroptera) - Dunántúli Dolgozatok Természetudományi Sorozat 7: 107-125.

ÁBRAHÁM, L. 1995: A tervezett Duna-Dráva Nemzeti Park recésszárnyú-alkatú (Megaloptera, Raphidioptera, Neuroptera) faunájának természetvédelmi vizsgálata, I. - Dunántúli Dolgozatok Természetudományi Sorozat 8. 53-70.

ÁBRAHÁM, L. 1998a: Natural protection studies on the neuropteroids (Megaloptera, Raphidioptera, Neuroptera) fauna of the Duna - Dráva National Park, II. - Dunántúli Dolgozatok Természetudományi Sorozat 9: 269-289.

ÁBRAHÁM, L. 1998b: A study on the Hungarian freshwater osmylid and sponge-flies fauna (Neuroptera: Osmyliidae, Sisyridae) - Somogyi Múzeumok Közleményei 14: 263-273.

ÁBRAHÁM, L. - PAPP Z. 1991: *Myrmeleon bore* (Tjeder, 1941) in Hungary (Planipennia, Myrmeleontidae) - Neuroptera International 6 (3): 137-139.

- ÁBRAHÁM, L. – PAPP, Z. 1994: Mantispid species in the Hungarian fauna with some taxonomical remarks (Neuroptera: Mantispidae) – Fol. Hist. Nat. Mus. Matraensis 19: 69-75.
- MOCSÁRY, S. 1900: (Neuroptera) Fauna Regni Hungariae – A Magyar Birodalom Állatvilága – Bp., pp. 33-44.
- PONGRÁCZ, S. 1914: Magyarország Neuropteroidái – Rovartani Lapok 21: 109-155.
- STEINMANN, H. 1963: Magyarország hangyalesői (Neuroptera) – Rovartani Közl. 16: 211-226.
- STEINMANN, H. 1964: The Chrysopa species of Hungary – Ann. Hist. Nat. Hung. 56: 257-266.
- SZIRÁKI, Gy. 1990: Az Aleuropteryx juniperi Ohm, első hazai észlelése (Planipennia, Coniopterygidae) – Fol. ent. hung. 51: 167-168.
- ÚJHELYI, S. 1981: A Barcsi Borókás recésszárnyú és tegzes faunájának alapvetése - Dunántúli Dolgozatok Természetudományi Sorozat 2: 59-63.
- ÚJHELYI, S. 1985: Kiegészítés a Barcsi Borókás Recésszárnyúhoz (Neuroptera) - Dunántúli Dolgozatok Természetudományi Sorozat 4: 234.

Checklist of the neuropteroid fauna of Somogy county (Megaloptera, Raphidioptera, Neuroptera)

LEVENTE ÁBRAHÁM

Somogy county is located in the Southwest Hungary. From this area, 86 species of neuropteroid have become known, comprising 3 Megaloptera, 6 Raphidioptera and 77 Neuroptera.

The first faunistical data from this area dates back to the beginning of the last century. With the exception of the past 15 years, intensive fieldwork was not carried out in this region.

The rarest species are: *Phaeostigma major*, *Parainocellia brueri*, *Coniopteryx renate*, *Wesmaelius quadrifastiatatus*, *Hemerobius perelagans*, *Symphorobius klapaleki*, *Nineta inpunctata*, *Chrysoperla mediterranea*.

Two species, *Aleuropteryx juniperi* and *Myrmeleon bore*, found in Somogy county, were new for the Hungarian lacewing fauna.

In spite of the intensive fieldwork during the past 15 years, three species still could not be proved to exist: *Acanthaclisis occitanica*, *Hemerobius simulans*, *Myrmecaelurus punctulatus*.

Distribution data to the lacewing fauna of this area were found in 13 publications. The representative neuropteroid collection of the region is owned by the Natural History Department of Somogy County Museum.

Author's address:

Dr. Levente ÁBRAHÁM
Natural History Department
Somogy County Museum
H-7400 Kaposvár
Fő utca 10. P.o. Box 70.
HUNGARY